

BARNAFRID
Institutionen. för biomedicinska
och kliniska vetenskaper, BKV
LINKÖPINGS UNIVERSITET

Socialdepartement
S-remissvar@regeringskansliet.se
S2020/06592

Dnr LIU-2020-03485. Svar på remissen ”Hållbar socialtjänst. En ny socialtjänstlag” (SOU 2020:47, Dnr S2020/06592)

Sammanfattning

Barnafrid har beretts tillfälle att yttra sig över SOU 2020:47 ”Hållbar socialtjänst. En ny socialtjänstlag” med tilläggsdirektivet om att inom ramen av utredningens uppdrag föra in ett förtydligande av barnrättighetsperspektivet.¹

I vårt remissvar som utgår från Barnafrids uppdrag², kommer yttrandet att behandla säkerställandet av barnrättighetsperspektivet utifrån ett helhetsperspektiv på den nya socialtjänstlagen. Det innebär att yttrandet kommer beröra det som på ett direkt sätt rör barn och unga, men också strukturella förutsättningar och grundläggande villkor som på ett indirekt sätt påverkar hur barns behov av skydd, stöd och delaktighet kan tillgodoses. Barnafrid kommer däremot inte att yttra sig om förslag inom områden som helt saknar relevans för barn som exempelvis äldreomsorgen.

Barnafrid välkomnar regeringens initiativ till att utforma en socialtjänstlag som är anpassade till aktuella samhällsförhållande och som ska ligga till grund för en långsiktigt hållbar och rättssäker socialtjänst. Vi ställer oss bakom den problembild som beskrivs och menar också att de övergripande mål som ska styra socialtjänsten fungerar väl.

Samtidigt, menar Barnafrid, finns det en problematik i att utreda och lämna förslag till en ny socialtjänstlag där tillämpningen av lagen liksom socialtjänstens förutsättningar och villkor inte beaktas. I utredningen konstateras att det finns allvarliga missförhållande inom socialtjänsten men om dessa brister kan anses utgå ifrån och kunna lösas inom ramen av lagstiftning är oklart. I direktiven fastslås vidare att förslag inte får läggas som är kostnadsdrivande eller ambitionshöjande.³ Det får naturligtvis konsekvenser, inte minst utifrån ett barnrättighetsperspektiv.

Barnafrid saknar också en samstämmighet mellan olika uppdrag inom lagstiftningsprocessen rörande barnrättighetsperspektivet och socialtjänstlagen. Det saknas ibland en harmonisering mellan olika utredningars författningsförslag.

¹ Dir. 2018.69 Kommittédirektiv Tilläggsdirektiv till utredningen Framtidens socialtjänst (S 2017:03).

² Barnafrids uppdrag är att ”samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn” Regeringsbeslut, Socialdepartementet II:3 2015-06-17 S2012/275/FST.

³ SOU 2020:47, s. 36.

I betänkandet finns förslag inom den sociala barnvården (I det nya förslaget benämns som avdelning V) som tydligt stärker barnrättighetsperspektivet. Men Barnafrid menar att detta inte räcker. De strukturella förutsättningar som påverkar förhållandet mellan barn- och föräldrarätten, liksom "frivillighetsprincipen" kvarstår. Det kan resultera att förslag som säkerställer barnrättighetsperspektivet blir underordnad andra bestämmelser som utgår från den starkare föräldrarätten. Barnafrid kan konstatera att någon barnrättsanalys inte har genomförts på förslaget till en ny socialtjänstlag i sin helhet eller på de delar som ligger utanför den sociala barnvården. Tilläggsdirektivets ambition om utformandet en socialtjänstlag som utgår från barnet som egen individ och rättighetsbärare har därför varit svår att uppnå.

Sammanfattningsvis, tillstyrker Barnafrid behovet av en ny socialtjänstlag men bedömer att förslaget måste bearbetas och utvecklas vidare. Barnafrid föreslår en ytterligare remissrunda.

Linköping 31 januari 2021

Ann-Charlotte Münger
Docent, universitetslektor

Laura Korhonen
Professor, centrumchef

Inledande kommentarer på hela utredningen

Vi har stora förhoppningar om att en ny socialtjänstlag, i enlighet med att barnkonventionen blev lag 2020, kommer att stärka barnrättighetsperspektivet inom socialtjänstens samtliga verksamhetsområde, där frågor som rör barn som far illa är eller kan bli aktuella. Vi välkomnar därför regeringens initiativ att utforma en socialtjänstlag som kan ligga till grund för en social hållbar och rättssäker socialtjänst med fokus på individens rätt till skydd, stöd och delaktighet. Socialtjänsten ska erbjuda behovsanpassade insatser som utgår från ett förebyggande- och evidensbaserat perspektiv.

Barnafrid menar att utredningens uppdrag och arbete har en ambition att kunna genomföra förbättringar inom socialtjänstlagen som kan innebära genomgripande och långsiktiga hållbara förändringar som kan påverka såväl människor som kommuner positivt.

Under de senaste decennierna har synen på barn som rättighetsbärare och samhällets ansvar att tillgodose barns rätt till skydd, stöd och delaktighet fått ett ökat utrymme inom såväl den politiska sfären, som i samhällets olika institutionella sammanhang. Barnafrid ser detta som en mycket positiv utveckling. Det visar sig inte minst i de olika offentliga utredningar och andra utredningsuppdrag som genomförts under 1990-talet och 2000-talets början.

Den politiska viljan om att förstärka barnrättighetsperspektivet blir också tydligt när olika uppdrag som behandlar frågor som rör barn och unga ingår i en gemensam agenda och arbetar mot samma mål. Detta är också något som påtalas i utredningen som viktigt. Barnafrid är därför positivt till att beaktandet av barnrättighetsutredningen fanns med i ursprungsdirektiven för utformandet av den nya socialtjänstlagen.⁴ I tilläggsdirektivet förstärktes kravet på ett förtydligande av barnrättsperspektivet.⁵

Barnafrid välkomnar tillämpningen av barnrättighetsutredningen från 2016 och att stort arbete har lagts ner för att inkorporera barnkonventionen i den nya socialtjänstlagstiftningen. Samtidigt menar Barnafrid att när det gäller andra utredningsarbeten, innefattande även den pågående utredningen om en separat nationell strategi om våld mot barn, så saknas en gemensam målbild av vad som kan ses som barnets bästa.

Barnafrid har därför betänkligheter om hur utredningar kan komma fram till delvis motstående förslag. Detta blir tydligt när det gäller promemorian "Barn i skyddat boende" och i betänkandet om ny socialtjänstlag.⁶ Placering på skyddade boende behöver inte, enligt förslaget om ny socialtjänstlag, behovsprövas. I promemorian lyfts istället behovet av att barnet får ett eget biståndsbeslut som särskilt viktigt. Utifrån ett barnrättighetsperspektiv har behovet av barnet ska få sina behov prövade i samband med våld i nära relationer varit ett viktigt steg. Det har inneburit ett erkännande att ett barn som bevittnar våld är våldsutsatt. I förslaget om en ny socialtjänstlag finns en risk att ett sådant erkännande går förlorat.

Ett annat exempel som visar på olika ställningstagande i föreslagna författningsändringar i socialtjänstlagen berör sökbarhet av förhandsbedömningar. I nuvarande lagstiftning ska en förhandsbedömning som avslutats utan att en barnavårdsutredning inleds inte vara sökbar i socialtjänstens system. Ett nytt författningsförslag har lagts fram av Socialstyrelsen där förhandsbedömningar ska vara sökbara. Det är ett viktigt förslag för öka rättssäkerheten för ett barn i samband med att en orosanmälan lämnas in till socialtjänsten. I nuvarande förslag till ny socialtjänstlag finns frågetecken hur denna viktiga del av utredningsprocessen ska hanteras.

⁴ Dir. 2017:39 Kommittédirektiv. Översyn av socialtjänstlagen och SOU 2016:19 Barnrättighetsutredningen

⁵ Dir. 2018.69 Kommittédirektiv Tilläggsdirektiv till utredningen Framtidens socialtjänst (S 2017:03)

⁶ DS 2020:16 Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddade boende och SOU 2017:112. Ett fönster av möjligheter.

Barnafrid vill med dessa exempel visa att arbetet med att förstärka barnrättighetsperspektivet inom lagstiftningsprocessen kan tyckas ske i parallella spår och inte utifrån en gemensam agenda. Vi efterlyser därför en harmonisering mellan olika utredningars direktiv, utredningsarbete och författningsförslag.

Specifika kommentarer i sak

NY SOCIALTJÄNSTLAG

KAPITEL 4 NY SOCIALTJÄNSTLAG

4.1.1

Utredningens förslag: En ny socialtjänstlag ska ersätta den nuvarande lagen.

Barnafrid avstyrker förslaget om en ny socialtjänstlag med motivering att utformandet av en ny lag förutsätter att tillämpningen av lagen liksom socialtjänstens förutsättningar och villkor beaktas. Kravet att förslag som läggs inte får vara kostnadsdrivande eller ambitionshöjande visar på liten förståelse för den praktik där ska lagen ska tillämpas.

Barnafrid föreslår därför att förslaget bearbetas ytterligare. Det är viktigt vid utformandet av socialtjänstlagen att hänsyn tas till socialtjänstens villkor och förutsättningar.

I betänkandet fastslås att "Uppdraget har i första hand varit att göra en översyn av socialtjänstlagen."7 Samtidigt konstateras i utredningen att det är viktigt att hela tiden ställa frågan om de problem som identifieras i nuvarande socialtjänst handlar om brister i själva lagen, tillämpningen av lagen eller socialtjänstens förutsättningar. Det konstateras att utredningens uppdrag främst är att föreslå ändringar där brister kan härledas till lagstiftningen. Till viss del kan även förslag och ändringar även gälla frågor som beror tillämpningen. Det kan då handla om otydligheter eller när nuvarande lagstiftning är svår att förstå. I direktiven ingår däremot inte det tredje rekvisitet - problem som kan kopplas till att förutsättningarna för tillämpningen. I betänkandet kommer därför inte några förslag som relateras till kommunens förutsättningar och resurser för att tillämpa lagen att läggas fram. Tvärtom betonas i direktiven att utredningen "inte får lägga förslag som är kunskapsdrivande eller ambitionshöjande."8

Barnafrid ställer sig frågande och ser en problematik i att utreda och lämna förslag till en ny socialtjänstlag där tillämpningen av lagen liksom socialtjänstens förutsättningar och villkor inte beaktas. Vi menar att detta får konsekvenser för de förslag som ska förtydliga och säkerställa barnrättighetsperspektivet inom socialtjänstlagen.

Socialtjänstlagen har och ska även i framtiden utformas som en målinriktad ramlag. Barnafrid menar att det är nödvändigt att såväl målen som definitionen av ramlag tydliggörs. Vi förstår att mål av det här slaget måste vara övergripande men önskar att de på ett tydligare sätt kopplas närmare till syftet med socialtjänstens verksamhet. Begreppet ramlag saknar en tydlig definition och har också under lång tid varit omstritt. Det får naturligtvis konsekvenser för förståelsen av lagen och hur den ska tillämpas i praktiken. Barnafrid finner också en motsättning mellan den hårt reglerade sociala barnvården och handlingsutrymmet som präglar övriga delar inom det förslaget. Om lagstiftaren väljer att fortfarande benämna socialtjänstlagen som en ramlag behöver begreppet definieras och därutöver behövs ett förtydligande av begreppet betydelse i relation till rättighetsbestämmelser. Utifrån Barnafrids uppdrag är bestämmelsen om barns rättighet och barn som rättighetsbärare av särskilt intresse.

Barnafrid ser att förslaget till en ny socialtjänstlag i sin helhet brister i att förtydliga och säkerställa barnrättighetsperspektivet. En barnrättsanalys saknas av lagens grundläggande och strukturella

⁷ SOU 2020: 47, s. 237.

⁸ SOU 2020:47, s. 36.

förutsättningar. Den svenska socialtjänsten bygger på en stark föräldrarätt och familjecentrering som i sin tur präglas av en "frivillighetsprincip".⁹ Det kan innebära att föräldrar kan tacka nej till insatser för sitt barn och sig själv, även om socialtjänsten bedömer att behov föreligger. Någon analys utifrån ett barnrättighetsperspektiv har inte heller genomförts av förslag utanför den sociala barnvården. Det kan innebära att vissa förslag kan, om inte direkt motverka så försvåra regeringens intention om en socialtjänstlag som utgår från bedömningen av barnets bästa.

KAPITEL 5 LAGENS TILLÄMPNINGSOMRÅDE

5.1.2

Utredningens förslag: Det införs en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som anger att med socialtjänst avses i lagen.

Barnafrid tillstyrker förslaget och betonar vikten av socialtjänsten finns där människorna lever och verkar. Se vidare 7.4.3.

5.1.4

Utredningens förslag: Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över omfattningen av begreppet socialtjänst i offentlighets- och sekretesslagen och lagen om behandling av personuppgifter.

Barnafrid tillstyrker förslaget men med reservation att det finns en tydlig förankring i skollagen att barn och unga på ungdomshem får sina behov tillgodosedda. Barnafrid kan också tycka att denna många gånger utsatta grupp bör rymmas inom socialtjänstens regelverk. Barnafrid önskar också att sekretessbestämmelser ses över när det gäller verksamheter som utgår från olika myndigheters sekretessbestämmelser. Barnahus är exempel på en sådan verksamhet där sekretesskyddet kan stå emot vad som kan bedömas vara barnets bästa.

KAPITEL 6 EN MER ENHETLIG BEGREPPSANVÄNDNING

6.1.1

Utredningens bedömning: Begreppsanvändningen i socialtjänstlagen ifråga om ansvarigt organ är inte stringent. Det bidrar till att lagen kan vara svår att förstå. Utredningen har övervägt om begreppet kommun eller socialnämnd skulle kunna användas i stort sett genomgående i lagen men har bedömt att det inte är lämpligt.

Barnafrid konstaterar att enhetlig begreppsanvändning är eftersträvansvärt, men har för övrigt inga övriga kommentarer.

⁹ SOU 2020: 47, s. 670.

6.1.2

Utredningens förslag: Ansvarigt organ för att fullgöra uppgifter inom socialtjänsten ändras från kommunen till socialnämnden i följande nuvarande bestämmelser:

- 5 kap. 1 b § om verkställighet av påföljden ungdomstjänst,
- 5 kap. 1 c § om medling med anledning av brott,
- 5 kap. 3 § om samarbetsamtal, avtal om vårdnad, boende och umgänge samt familjerådgivning,
- 5 kap. 12 § om budget- och skuldrådgivning,
- 6 kap. 12 § om föräldrautbildning inför adoption.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

6.2.1

Utredningens bedömning: Begreppsanvändningen i socialtjänst-lagen bör bli mer enhetlig och begreppet insatser användas genom-gående i lagen.

Utredningens förslag: Nedanstående begrepp ändras enligt följande:

- "stöd och hjälp" ersätts av "insatser" i nuvarande 2 kap. 1 §, 2 a kap. 1 och 2 och 4–6 §§, 5 kap. 1 § 9 och 10, 5 kap. 5 §, 5 kap. 11 §, 6 kap. 9 § och 6 kap. 15 § socialtjänstlagen,
- "stöd- och hjälpsatser" ersätts av "insatser" i nuvarande 8 kap. 1 § och 2 § 2 socialtjänstlagen,
- "social tjänst" ersätts av "insatser" i nuvarande 3 kap. 6 § första stycket och 8 kap. 2 § 7 socialtjänstlagen,
- "tjänst" ersätts av "insatser" i nuvarande 8 kap. 1 § tredje stycket socialtjänstlagen

Barnafrid tillstyrker förslaget

6.2.2

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 1 § femte strecksatsen socialtjänstlagen omformuleras till att ange att socialnämnden ska erbjuda insatser i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det. Det införs en ny bestämmelse som upplyser om att insatserna kan ges på två sätt: efter individuell behovsprövning eller utan föregående individuell behovsprövning.

Barnafrid avvisar förslaget med motivering att frågan utifrån ett barnrättighetsperspektiv behöver utredas vidare. Se 17 "Insatser utan behovsprövning".

6.2.3

Utredningens bedömning: Innebörden av begreppet service i socialtjänstlagen är inte helt klar. Begreppet används även i andra sammanhang som benämning av insatser utan behovsprövning. För att göra lagen lättare att förstå och för att undvika sammanblandning av begreppets olika innebörd bör begreppet service inte användas i den nya lagen.

Utredningens förslag: Begreppet "annan lättåtkomlig service" i nuvarande 5 kap. 5 § första och tredje styckena socialtjänstlagen ersätts av "andra lättåtkomliga tjänster".

Bestämmelsen i nuvarande 5 kap. 5 § andra stycket socialtjänstlagen omformuleras på så sätt att kommunen ska inrätta sär-skilda boendeformer för äldre personer som behöver omvårdnad och särskilt stöd.

Bestämmelsen i nuvarande 5 kap. 7 § tredje stycket socialtjänstlagen omformuleras på så sätt att kommunen ska inrätta bostäder med särskilt stöd för den som möter betydande svårigheter i sin livsföring till följd av fysiska, psykiska eller andra skäl.

Barnafrid tillstyrker förslaget och påpekar vikten att den använda terminologin är genomgående lätt för brukaren att förstå.

6.2.4

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 6 a § första stycket socialtjänstlagen – som anger att socialnämnden ansvarar för att det finns tillgång till öppna insatser för att kunna möta barns, ungas och vårdnadshavares olika behov – upphävs.

Bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 6 a § andra stycket socialtjänstlagen omformuleras till att ange att socialnämnden får, även utan vårdnadshavarens samtycke, besluta om bistånd för livsföringen till barn som har fyllt 15 år om

-det är lämpligt och barnet begär eller samtycker till det, och

-biståndet inte avser vård i familjehem, jourhem, hem för vård eller boende eller stödboende.

Barnafriad tillstyrker förslaget och är positiv till förslaget att barn som fyllt 15 år kan fatta beslut utan vårdnadshavarens samtycke. Dock finns det grupper av barn, exempelvis barn med autism eller intellektuell funktionsnedsättning, som nödvändigtvis inte förmår självständigt begära stöd eller fatta den här typen av beslut. Vidare kan barn som lever under kontroll och hot, exempelvis hedersrelaterat våld och förtryck, i praktiken sakna möjligheten att begära eller samtycka till öppna insatser. Frågan om öppna insatser är komplex och bör utredas vidare.

6.3

Utredningens förslag: Nedanstående begrepp ändras enligt följande:

–"verka för" ersätts av "arbeta för" i nuvarande 3 kap. 2 §, 5 kap. 1 § 1 och 6, 5 kap. 1 a §, 5 kap. 4–7 §§, 5 kap. 11 § samt 6 kap. 7 § 2 och 3 socialtjänstlagen,

–"sörja för" ersätts av "ansvara för" i nuvarande 5 kap. 1 § 8, 5 kap. 1 b §, 5 kap. 1 c § och 6 kap. 1 § socialtjänstlagen,

–"se till" ersätts av "ansvara för" i nuvarande 3 kap. 3 a § socialtjänstlagen,

–"människor" ersätts av "personer" i nuvarande 2 a kap. 4 § och 5 kap. 4–8 §§ socialtjänstlagen,

–"samarbete" ersätts av "samverkan" i nuvarande 3 kap. 1 §, 5 kap. 1 d §, 5 kap. 8 a § och 5 kap. 9 a § socialtjänstlagen,

–"missbruk" ersätts av "missbruk och beroende" i nuvarande 3 kap. 7 §, 5 kap. 1 § 4 och 5, 5 kap. 9 §, 5 kap. 9 a § och 8 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Begreppet "missbrukare" omformuleras till "personer som har ett missbruk eller beroende" respektive "får vård på grund av missbruk eller beroende" i nuvarande 5 kap. 9 och 9 a §§, 11 kap. 4 § och 16 kap. 10 § socialtjänstlagen.

Begreppet "missbrukare" omformuleras till "personer som har ett missbruk eller beroende" respektive "får vård på grund av missbruk eller beroende" i nuvarande 5 kap. 9 och 9 a §§, 11 kap. 4 § och 16 kap. 10 § socialtjänstlagen.

Barnafriad tillstyrker förslaget och betonar vikten av att terminologin återspeglar aktuell förståelse om psykiatriska och beroende sjukdomar och visar respekt för den som har drabbats av en sjukdom. Noteras vidare att vid flertal tillfällen används termen "funktionshinder" i stället för "funktionsnedsättningen" eller "funktionsvariant".

KAPITEL 7 SOCIALTJÄNSTENS MÅL

7.2.3

Utredningens förslag: Socialtjänsten ska främja människornas jämlika och jämställda levnadsvillkor.

Barnafrid tillstyrker förslaget men önskar också att tillföra ett nytt mål som ytterligare kan förstärka barnrättighetsperspektivet: Jämlika uppväxtvillkor. Det nya målet kan motiveras utifrån att alla barn har rätt till samma goda uppväxtvillkor. Barn har egna rättigheter, oavhängighet sina föräldrar.

7.2.4

Utredningens förslag: Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att göra en fördjupad beskrivning och analys av aspekter av genusbias inom socialtjänstens område.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

7.3.4

Utredningens förslag: Socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv.

Barnafrid tillstyrker och välkomnar förslaget och vill gärna se hur det förebyggande perspektivet innebär en utvecklad samverkan mellan socialtjänst och förskola/skola. Skolan är en av de viktigaste skyddsfaktorerna för ett barns utveckling. Barnafrid kan se hur såväl mer övergripande samverkan som specifiserade åtgärder kan få stor betydelse för att förebygga en negativ utveckling hos samhällets yngsta medborgare. Införandet av SKOLFAM i landets samtliga kommuner är ett sådant exempel. Ett annat är att införa en skyldighet för förskola och skola att initiera en så kallad SIP, Samordnad individuell plan.

7.4.3

Utredningens förslag: Socialtjänsten ska inriktas på att vara lätt tillgänglig.

Barnafrid tillstyrker förslaget men menar samtidigt att socialtjänsten inte är anpassade för barn och är inte heller en institution som vänder sig till barn. Tvärtom är det få barn som vet vad socialtjänsten är och hur de kan nå den. I det här fallet handlar det inte om barnen själva eftersom ett stort antal barn och ungdomar söker kontakt med BRIS och andra barnrättighetsorganisationer när de är i behov av hjälp. Det saknas en arena där socialtjänsten och barn och unga kan mötas. I vissa kommuner finns socialtjänsten ute på skolor eller arbetar direkt mot skolor, vilket innebär att det finns en naturlig mötesplats mellan barn och socialarbetarna. Familjecentraler är ett annat lyckat exempel där socialtjänsten är etablerad i det sammanhang den är satt att verka.

7.5.1

Utredningens förslag: Regeringen bör ingå en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) i syfte att stödja kommunerna att utveckla nya arbetssätt och metoder med anledning av utredningens förslag om en hållbar socialtjänst.

Barnafrid vill framföra att det är viktigt att nya arbetssätt och metoder utvecklas med vetenskaplig forskning som utgångspunkt. Icke-validerade metoder som saknar vetenskaplig evidens bör inte spridas i landet. Barnafrid anser att uppdraget bör ges till en myndighet som har vetenskaplig kompetens för utvecklingsarbete och dess uppföljning med gängse utvärderingsmetoder. Utvecklingsarbete bör kopplas till utbildningsinsatser för att försäkra effektiv implementering.

KAPITEL 8 LAGENS INRIKTNING PÅ VISSA GRUPPER

I förslaget till en ny socialtjänstlag väljer utredningen att behålla barn och unga som målgrupp. I förslaget motiveras valet att föra in barn och unga i en egen avdelning eftersom ett förhållandevis stort antal bestämmelser berör målgruppen. En egen avdelning kan underlätta förståelsen av vilka bestämmelser som är generellt tillämpbara samtidigt som barnperspektivet tydliggörs. Det betonas barns rättigheter även synliggörs i andra delen av lagen.

Barnafrid ser positivt på att tydliggöra bestämmelser för barn och unga på det här sättet. Samtidigt går det att föra fram samma argument som gäller de andra målgrupperna det vill säga att tydligare framhålla individperspektivet och lagens karaktär

8.3.4

Utredningens förslag: Bestämmelserna i nuvarande 5 kap. 3 § och 9–12 §§ socialtjänstlagen omformuleras och ges följande lydelse:

–Socialnämnden ska erbjuda familjerådgivning i syfte att, genom samtal, bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer. Familjerådgivningen ska erbjudas till den som begär det.

–Socialnämnden ska erbjuda samarbetssamtal i syfte att föräldrar, under sakkunnig ledning, når enighet i frågor som gäller vårdnad, boende, umgänge och frågor som gäller barnets försörjning. Socialnämnden ska även erbjuda föräldrar hjälp att träffa avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken.

–Socialnämnden ska erbjuda missbruks- och beroendevård i syfte att stödja och hjälpa den som har ett missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopingmedel eller spel om pengar att komma ifrån missbruket eller beroendet. Nämnden ska i samförstånd med den enskilde planera insatserna och noga bevaka att planen fullföljs.

–Socialnämnden ska erbjuda närståendestöd i syfte att stödja och hjälpa den som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående med funktionsnedsättning.

–Socialnämnden ska erbjuda brottsofferstöd i syfte att stödja och hjälpa den som har utsatts för brott och dennes närstående. Socialnämnden ska särskilt beakta att personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av insatser för att förändra sin situation. Detta gäller i synnerhet kvinnor som är eller har varit utsatta för mäns våld. Socialnämnden ska även särskilt beakta att personer som är eller har varit utsatta för våld eller förtryck som syftar till att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder kan vara i behov av insatser för att förändra sin situation.

–Socialnämnden ska erbjuda budget- och skuldrådgivning i syfte att stödja och hjälpa den som är skuldsatt att hantera sin ekonomi och sina skulder. Socialnämnden ska erbjuda budget- och skuldrådgivning även under ett skuldsaneringsförfarande och till dess att en beviljad skuldsanering eller F-skuldsanering är helt avslutad.

Barnafrid tillstyrker förslaget, men vill kommentera ovanstående förslag rörande brottsofferstöd. Det måste problematiseras att barn inte inkluderas gällande brottsofferstöd i samband med våld i nära relationer inom den här delen av socialtjänstlagen. Barnafrid ser fördelar med att placera barn som bevittnar våld inom den sociala barnvården då barnets specifika behov lyfts fram. Det innebär samtidigt att barnets situation lyfts ur sitt sammanhang, det vill säga att familjevåld även drabbar barnen inte enbart bara kvinnan.

Detta måste sättas i relation till det lagförslag om biståndsbeslut som lyftes fram i promemorian om stärkt barnrättighetsperspektiv i skyddade boenden.¹⁰

¹⁰ DS 2020:16 Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddade boende. Se även SOU 2017:112. Ett fönster av möjligheter,

Övergripande planering

KAPITEL 9 SAMHÄLLSPLANERING

9.4.5

Utredningen förslag: 2 kap. 3 § plan- och bygglagen kompletteras med ett krav på att kommunen vid sin planläggning ska ta hänsyn till sociala aspekter. Vidare ska översiktsplanen, enligt ett tillägg i 3 kap. 2 § plan- och bygglagen, ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den sociala miljön.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

KAPITEL 10 PLANERING AV INSATSER

10.2.3

Utredningens bedömning: Kommunens ansvar att planera sina insatser inom socialtjänsten bör inte vara begränsat till äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Utredningens förslag: Kommunen ska planera sina insatser för enskilda. Kommunen ska då särskilt beakta behovet av tidiga och förebyggande insatser. I planeringen ska kommunen, vid behov, samverka med regionen samt andra samhällsorgan och organisationer.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

10.3.5

Utredningens förslag: Bestämmelserna om särskild avgift i nuvarande 16 kap. 6 a–e §§ socialtjänstlagen upphävs.

Barnafrid tillstyrker förslaget

10.3.6

Utredningens bedömning: Rapporteringsskyldigheten är en viktig förutsättning för kommunens planering av insatser och för tillsynsmyndighetens möjlighet till kontroll.

Utredningens förslag: Tiden för rapportering av ej verkställda beslut, enligt nuvarande 16 kap. 6 f § tredje stycket och 6 h § tredje stycket socialtjänstlagen, förlängs från en gång i kvartalet till en gång var sjätte månad.

Barnafrid tillstyrker förslaget med motivering att såsom utredningen påtalar har socialtjänsten en stor administrativ börda. Barnafrid vill ändå betona betydelsen av att insatser som inte hanterats på ett korrekt sätt måste lagstiftas.

Kvalitet

KAPITEL 11 KVALITET INOM SOCIALTJÄNSTEN

11.1.3

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 3 § socialtjänstlagen omformuleras till att ange att verksamhet inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet.

11.2.1

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 3 a § socialtjänstlagen omformuleras till att ange att socialnämnden ansvarar för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet. Bestämmelsens nuvarande begränsning till verksamhet rörande barn och unga tas således bort.

11.3.2

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 14 kap. 2 § – som anger att var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten eller vid Statens institutionsstyrelse ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet – omformuleras så att det i stället anges att personalen ska medverka till att verksamheten är av god kvalitet.

Barnafrid tillstyrker alla tre förslagen.

Barnafrid yttrar sig positivt till utredningens förslag om att kvalitén inom socialtjänstens verksamhet ska vara av god kvalitet och systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras, samt kompletteras med uttryckliga krav på uppföljning.

I betänkandet betonas att kvalitet och kvalitetsutveckling handlar om alla delar av verksamheten, det vill säga organisationsstrukturen, arbetsprocessen och resultat som uppnås. Barnafrid ser positivt på denna skrivning och att kvalitetsarbete på så sätt genomsyras av ett helhetsperspektiv på verksamheten. Detta förtydligas också när insatser är av god kvalitet ersätts med begreppet verksamhet.

Barnafrid är också positiv till att god kvalitet förutsätter god kompetens hos personalen. Det kan därför inte nog betonas att kompetensutveckling av ledning och personal handlar om såväl verksamhetens innehåll som processkunskap, ledarskap och kvalitetssäkring. Betänkandets betoning på att god kvalitet förutsätter god systematisk och kvalitetsdriven uppföljning ligger också väl i linje med Barnafrids intentioner.

Arbete med kvalitetsmål måste kopplas till utvecklandet av lämpliga indikatorer och andra metoder att följa upp hur verksamheterna uppnår de uppsatta målen. Indikatordata bör vara öppen för allmänheten. Allvarliga och/eller upprepade avvikelser från kvalitetskrav bör leda till kraftfulla åtgärder som skapar incitament för förbättringar. Se också punkt 12.3.3 och 12.3.4.

KAPITEL 12 UPPFÖLJNING

12.3.3

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 3 § tredje stycket socialtjänstlagen om att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras kompletteras med ett uttryckligt krav på uppföljning.

12.3.4

Utredningens förslag: Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att lämna förslag till hur stödet till systematisk uppföljning inom socialtjänsten kan utvecklas. Detta som en del i arbetet med att säkerställa och utveckla kvaliteten i verksamheten. Förslaget bör tas fram i nära samarbete med kommunernas regionala samverkans- och stödstrukturer och Sveriges Kommuner och Regioner.

Barnafrid tillstyrker båda förslagen, men har några betänkligheter. Det uttryckliga kravet på uppföljning är positivt samtidigt menar Barnafrid att regeringens beslut att uppföljning inte behöver "regleras i särskild ordning" delvis går i en annan riktning.¹¹ I barnskyddsutredningens sågs detta som nödvändigt för att särskilt stärka denna del av kvalitetsarbetet. I förslaget till en ny socialtjänstlag delas inte denna uppfattning. Det motiveras med att i socialnämndens ansvar ingår uppföljning som en naturligt led i socialtjänstens systematiska kvalitetsarbete. Nämnden har också ansvar att kräva kvalitetsystem och kvalitetsuppföljning av privata aktörer som anlitas av socialtjänsten. Barnafrid ser inte lika positivt på uppfattningen att uppföljning "utgör en självklar del av verksamheten".¹² I utredningen konstateras brister i uppföljningen, vilket kan få allvarliga konsekvenser för såväl det enskilda barnet som verksamheten i stort. Barnafrid menar att det därför är viktigt att förslag om införandet av en reglering av krav på uppföljning noga övervägs innan beslut fattas.

Samtidigt är det viktigt att ställa frågan om ändringar inom lagstiftningen av det här slaget kan åstadkomma reella förändringar. Utifrån ett tidigare resonemang som förs i utredningen om huruvida bristerna kan återfinnas inom lagstiftningen, tillämpningen av lagen eller socialtjänstens förutsättningar blir frågan högst relevant att ställa.¹³ I nuvarande socialtjänstlag finns krav på kvalitets- och kvalitetsutveckling och trots detta förekommer, vilket utredningen själv visar, allvarliga brister inom socialtjänstens verksamhetsområden. Inom stora delar av den sociala barnvården bedöms situationen som allvarlig.

Barnafrids farhåga är därför att när det handlar om kvalitet, kvalitetsutveckling och uppföljning kan åtgärder också behöva sökas utanför lagstiftningen.

KAPITEL 13 BEMÖTANDE

13.2.5

Utredningens förslag: Enskilda ska bemötas på ett respektfullt sätt utifrån sina förutsättningar och behov.

Barnafrid tillstyrker förslaget, men skulle önskat en mer utvecklad diskussion.

Bemötande är, såsom påtalas i utredningen, en av de viktigaste faktorerna för god kvalitet i socialtjänsten och det sociala arbetet. Men Barnafrid menar att bemötande handlar om så mycket mer

¹¹ SOU 2020: 47, s. 503.

¹² SOU 2020: 47, s. 503.

¹³ SOU 2020:47, s. 237.

än mötet med den enskilda klienten. I utredningen påtalas att ett systematiskt kvalitetsarbete rörande bemötande måste föras på olika nivåer. Det är ett viktigt påpekande. Ett gott och respektfullt bemötande är exempelvis förutsättningen för en fungerande samverkan mellan socialtjänst och andra myndigheter, verksamheter och professionella utanför det egna området. Socialtjänsten måste också som myndighet kunna förknippas med värdeord som respektfullhet och gott bemötande.

KAPITEL 14 EN KUNSKAPSBASERAD SOCIALTJÄNST

14.3.1

Utredningens bedömning: Den fortsatta utvecklingen av en kunskapsbaserad socialtjänst behöver stärkas. I syfte att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för en sådan utveckling bör det i socialtjänstlagen införas krav på att socialtjänsten ska bygga sin verksamhet på bästa tillgängliga kunskap.

Utredningens förslag: Det införs en ny bestämmelse i socialtjänstlagen om att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Barnafrid tillstyrker förslaget om en ny bestämmelse i socialtjänstlagen om att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Socialstyrelsen har identifierat ett antal områden som bedöms som betydelsefulla för att utveckla socialtjänsten till en kunskapsbaserad myndighet. Det handlar om styrning, ledning, individbaserad systematisk uppföljning, kompetensförsörjning samt implementering. Barnafrid delar denna bedömning. Kunskapsstyrning är en ständigt pågående process där inte minst de professionella har en avgörande roll för utvecklandet av en kunskapsbaserad socialtjänst. Förutom en välutbildad personal är behovet stort att utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet utveckla insatser av olika slag. Det råder brist på kvalitetssäkrade insatser inom den sociala barnavården.

Barnafrid kan konstatera att utredningen saknar förankring i aktuell forskning. Socialt arbete men också forskning inom barnrätt och barn- och ungdomsvetenskap hade kunnat bidra med viktig kunskap.

14.3.2

Utredningens bedömning: Anpassning av kunskapsstöd ryms inom ramen för de kunskapsstyrande myndigheternas ordinarie utvecklingsarbeten.

Barnafrid motsätter sig förslaget. Stabila, grundresurser för utvecklingsarbete är en förutsättning, men socialtjänstens utvecklingsverksamhet kan behöva extra resurser tills hållbart system med bra kvalitet har etablerats. Även extra forskningssatsningar över en längre tidsperiod behövs. Det bör finnas en möjlighet att ansöka om extra resurser utifrån behov som kan variera över tid och mellan olika regioner och enheter.

14.3.3

Utredningens bedömning: En fungerande kunskapsstyrning är en förutsättning för god kvalitet och för att utveckla och upprätthålla en kunskapsbaserad socialtjänst. En fungerande och effektiv kunskapsstyrning fordrar samarbete mellan kommunerna och mellan kommunerna och staten.

Utredningens förslag: Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att utreda hur man kan säkerställa en fungerande och effektiv kunskapsstyrning som säkerställer samarbete mellan kommunerna och mellan kommunerna och staten.

Barnafrid tillstyrker förslaget men ser gärna att samarbetet involverar de nationella kunskapscentra och andra resurscentra.

14.4.6

Utredningens förslag: Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att göra en översyn av professionens roll och den nuvarande beslutsordningen inom socialtjänstens område.

Barnafrid tillstyrker förslaget men vill tillägga att även uppdragsbeskrivningen bör vara tydligt och kompetenskrav hjälper planeringen av kompetenshöjande insatser. Indikator data bör kopplas till i kvalitetssäkrande/höjande syfte.

KAPITEL 15 NATIONELL STATISTIK**15.10.4**

Utredningens bedömning: Den fortsatta utvecklingen av en kunskapsbaserad socialtjänst behöver stärkas. I syfte att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för en sådan utveckling bör den nationella officiella statistiken inom socialtjänsten stärkas och utökas. Socialstyrelsens möjlighet att behandla personuppgifter för nationell statistik bör därför utökas.

En reglering av en utökad nationell statistik inom socialtjänstens område är godtagbar för vårt samhälle och proportionerlig i förhållande till det ingrepp i skyddet för den personliga integriteten som det innebär.

Utredningens förslag: Det införs en ny lag om socialtjänstdata-register.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

15.10.5

Utredningens förslag: Den nya lagen om socialtjänstdataregister ska innehålla bestämmelser om dataregister över socialtjänsten och sådan verksamhet som bedrivs med stöd av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (socialtjänstdataregister).

Socialstyrelsen ska få utföra automatiserad behandling av personuppgifter i socialtjänstdataregister. För behandling av personuppgifter ska Socialstyrelsen vara personuppgiftsansvarig.

Den nya lagen kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

Vid behandling av personuppgifter enligt den nya lagen gäller lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen, om inte annat följer av den nya lag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till nya lagen. I den nya lagen erinras om att det i lagen om den officiella statistiken och förordningen om den officiella statistiken finns bestämmelser om officiell och annan statistik för socialtjänstens verksamheter.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

15.10.6

Utredningens förslag: Personuppgifter i ett socialtjänstdataregister ska få behandlas för framställning av statistik.

Personuppgifter som behandlas för framställning av statistik ska också få behandlas för ändamålen:

1. uppföljning och utvärdering,
2. forskning inom socialtjänsten och sådan verksamhet som bedrivs med stöd av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, och
3. utlämnande till den som ska använda uppgifterna för de ändamål som anges i punkt 1 och 2 eller för framställning av statistik.

Personuppgifter i socialtjänstdataregister ska inte få behandlas för några andra än de ändamål som nämns ovan.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

15.10.7

Utredningens förslag: För framställning av statistik ska följande kategorier av uppgifter få behandlas om det behövs för ändamålet och om det inte är tillräckligt att använda kodade personuppgifter eller uppgifter som inte kan hänföras till enskilda fysiska personer:

1. den registrerades personnummer eller samordningsnummer,
2. kön,
3. folkbokföringsort,
4. födelseort,
5. insats,
6. mål, måluppfyllelse och aktiviteter,
7. orsak eller behov,
8. anmälan, ansökan eller information på annat sätt,
9. resultat av insats,
10. vårdnadshavare inom familje- och individomsorg, och
11. närstående inom missbruks- och beroendevård.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

15.10.8

Utredningens förslag: Socialstyrelsen ska för framställning av statistik få hämta personuppgifter till register genom samkörning.

Den som bedriver verksamhet inom socialtjänsten eller enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade ska lämna uppgifter till socialtjänstdataregister för framställning av statistik.

Som sökbegrepp i ett socialtjänstdataregister ska få användas uppgifter om den registrerades personnummer eller samordningsnummer, kön, folkbokföringsort, födelseort, insats, mål, måluppfyllelse och aktiviteter, orsak eller behov, anmälan, ansökan eller information på annat sätt, resultat av insats, vårdnadshavare inom familje- och individomsorg, och närstående inom missbruks- och beroendevård.

Endast den som är personuppgiftsansvarig ska få ha elektronisk åtkomst till uppgifter i ett socialtjänstdataregister.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

15.10.9

Utredningens förslag: Får en personuppgift lämnas ut, kan det få ske på medium för automatiserad behandling.

I den nya lagen om socialtjänstdataregister erinras om att det i offentlighets- och sekretesslagen finns bestämmelser om begränsningar av rätten att lämna ut personuppgifter.

Barnafriad tillstyrker förslaget.

15.10.10

Utredningens förslag: Regeringen ska få meddela föreskrifter om

1. andra myndigheter som får föra socialtjänstdataregister enligt denna lag,
2. begränsning av de i lagen angivna ändamålen,
3. förtydligande och begränsningar av de uppgifterna om den registrerades personnummer eller samordningsnummer, kön, folkbokföringsort, födelseort, insats, mål, måluppfyllelse och aktiviteter, orsak eller behov, anmälan, ansökan eller information på annat sätt, resultat av insats, vårdnadshavare inom familje- och individomsorg, och närstående inom missbruks- och beroendevård, som ett socialtjänstdataregister får innehålla.
4. begränsningar av samkörning,
5. uppgiftsskyldighet, och
6. begränsningar i rätten att bevara uppgifter.

Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att i samråd med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ta fram ett underlag till förordning om socialtjänstdataregister.

Barnafriad tillstyrker förslaget.

15.10.11

Utredningens förslag: Bilagan till förordningen om den officiella statistiken ska kompletteras med området missbruks- och beroendevård. Vidare ska anges att Socialstyrelsen får registrera uppgifter om lagöverträdelse, inom områdena individ- och familjeomsorg samt missbruks- och beroendevård. Känsliga personuppgifter ska, utan avgränsning till vissa insatser få behandlas för framställning av statistik inom de områden som anges i bilagan.

Barnafriad tillstyrker förslaget.

15.10.12

Utredningens förslag: Förordningen om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter och förordningen om utlämnande av uppgifter som avser stöd och service till vissa funktionshindrade ska upphävas.

Barnafriad tillstyrker förslaget, men termen funktionshindrade bör ändras till personer med funktionsnedsättning.

Insatser till enskilda

KAPITEL 16 INSATSER EFTER BEHOVSPRÖVNING – BISTÅND

16.4.1

Utredningens förslag: Den nuvarande biståndsbestämmelsen i 4 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen delas upp i två bestämmelser: en som reglerar bistånd för livsföringen och en som reglerar ekonomiskt bistånd.

Barnafriad tillstyrker förslaget.

16.4.2

Utredningens bedömning: Vid bistånd för livsföringen är "levnadsförhållanden" ett mer ändamålsenligt begrepp än "levnadsnivå". Levnadsförhållanden syftar på sådana förhållanden som är viktiga för den enskildes sammantagna livssituation i stället för en viss nivå som kan mätas och jämföras. Därmed tydliggörs vikten av att biståndet ges utifrån individuella behov och inte utifrån uppfattningar om generella behov hos personer i olika grupper.

Bistånd för livsföringen borde, enligt utredningen, tillförsäkra den enskilde goda levnadsförhållanden. Med hänsyn till direktiven kan utredningen dock inte föreslå en sådan ändring. Genom att behålla ordet "skälig" i bestämmelsen om bistånd för livsföringen blir det också tydligt att kommunerna också fortsättningsvis ska kunna väga samman olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål.

Utredningens förslag: Begreppet "skäliga levnadsförhållanden" ska ersätta "skälig levnadsnivå" i den bestämmelse som reglerar rätten till bistånd för livsföringen.

Barnafriad tillstyrker förslaget, men vill påpeka att levnadsnivå bör bedömas utifrån varje barns rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling (Barnkonvention artikel 27).

KAPITEL 17 INSATSER UTAN BEHOVSPRÖVNING

17.3.2

Utredningens bedömning: Regelverket för att tillhandahålla insatser till enskilda behöver vara flexibelt och lämna utrymme för socialnämnden att i större utsträckning än i dag anpassa verksamheten efter lokala förutsättningar och behov. Möjligheten att tillhandahålla insatser utan föregående individuell behovsprövning bör därför tydliggöras och utvidgas. På så sätt kan enskildas delaktighet och självbestämmande öka såväl som det förebyggande arbetet kan stärkas. Vidare skapas bättre förutsättningar för effektiv resursanvändning.

17.3.2

Utredningens förslag: Det införs en ny bestämmelse som anger att socialnämnden får tillhandahålla insatser utan föregående individuell behovsprövning.

17.3.3

Utredningens förslag: Följande insatser får inte tillhandahållas utan föregående individuell behovsprövning:

1. kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,
2. vård i familjehem,
3. vård i sådana hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
4. vård av barn i jourhem, stödboende eller andra hem för vård eller boende än sådana som avses i 3,
5. stadigvarande plats i sådant boende som avses i 8 kap. 4 eller 7 §, eller
6. ekonomisk hjälp.

17.3.4

Utredningens förslag: Socialnämnden får, även utan vårdnadshavarens samtycke, tillhandahålla insatser utan föregående individuell behovsprövning till barn som fyllt 15 år.

17.3.5

Utredningens förslag: Den som genomför insatser utan föregående individuell behovsprövning ska informera om möjligheten att ansöka om bistånd enligt socialtjänstlagen. Informationen ska lämnas till enskilda som vänder sig till verksamheten. Den ska lämnas på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning.

17.4.3

Utredningens bedömning: Att tillhandahålla insatser utan föregående individuell behovsprövning utgör inte myndighetsutövning.

17.5.1

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 11 kap. 5 § socialtjänstlagen omformuleras till att ange att handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av insatser ska dokumenteras. Det införs en ny bestämmelse som anger att skyldigheten att dokumentera inte gäller uppgifter om enskildas personliga förhållanden vid genomförande av rådgivning.

Det införs en ny bestämmelse som anger att socialnämnden, om det finns särskilda skäl, får bestämma att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan föregående individuell behovsprövning.

17.5.2

Utredningens förslag: Bestämmelsen i 12 § 1 förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten omformuleras till att ange att en kommunal myndighet ska få behandla personuppgifter för handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av insatser enligt socialtjänstlagen och servicetjänster enligt 2 kap. 7 § lagen om vissa kommunala befogenheter.

17.5.3

Utredningens bedömning: Uppföljning är en förutsättning för att säkerställa att insatser utan föregående individuell behovsprövning är av god kvalitet. Det bör dock inte införas något krav på hur insatserna ska följas upp.

17.6.2

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 4 kap. 2 a § socialtjänstlagen – som bl.a. anger att socialnämnden får erbjuda hemtjänst till äldre personer utan föregående behovsprövning – upphävs.

17.6.3

Utredningens bedömning: Möjligheten att tillhandahålla servicetjänster till äldre personer enligt lagen om vissa kommunala befogenheter ska finnas kvar.

17.6.6

Utredningens bedömning: Utredningens förslag är förenliga med Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och FN:s konvention om barnets rättigheter.

17.6.7

Utredningens bedömning: Bestämmelserna i nuvarande 8 kapitlet socialtjänstlagen, som reglerar kommunens möjligheter att ta ut ersättning för stöd- och hjälpinsatser, är tillämpliga då kommunen tillhandahåller insatser utan föregående individuell behovsprövning. Insatser som tillhandahålls utan föregående individuell behovsprövning omfattas av mervärdesskattelagens undantag för social omsorg.

Barnafrid avstyrker samtliga förslag med motivering att frågan om insatser utan behovsprövning måste konsekvensgranskas utifrån likställighets- och likvärdighetsprincipen. Det är också viktigt att säkerställa barnrättighetsperspektivet i samband med att en sådan grundläggande ändring av socialtjänstens uppdrag genomförs.

Barnafrid är positiv till utgångspunkten att socialtjänsten ska vara tillgänglig när den enskilda vill ta del av den och att tröskeln ska vara låg så att det ska vara lätt att be om hjälp och stöd. Att den här formen av öppen insats ska vara ett komplement till insatser som kräver individuell behovsprövning, ligger också väl i linje med Barnafrids intentioner om en hållbar och rättvis socialtjänst.

Vad som däremot är problematiskt är att det inte genomförts någon konsekvensanalys utifrån likställighets- och likvärdighetsprincipen. Det har inte heller genomförts någon analys utifrån direktivens krav om att förslagen ska vara kostnadsneutrala. Vad innebär det att införandet av den här formen av insatser måste ske inom ramen av befintlig budget? Kommer det att ske på bekostnad av insatser som kräver myndighetsutövning genom utredning, prövning och beslut? Barnafrid är rädd för att en sådan prioritering kommer att innebära en undanträngningseffekt av resurssvaga grupper. Barnen till dessa grupper är en särskilt utsatta. Det krävs därför en noggrann analys utifrån ett barnrättighetsperspektiv.

Barnafrid är särskilt oroade för vad nya lagförslaget om införandet av öppna insatser innebär för barn som lever på skyddade boende. I promemorian "Stärkt barnrättighetsperspektiv för barn i skyddat boende" fastställdes vikten av att barnet får ett eget placeringsbeslut. I förslaget stärks barnets egna rättigheter och ses inte enbart som medföljande till den våldsutsatta vuxna. Barnet är en individ med bedömning av sina egna behov, insatser och uppföljning av situationen¹⁴. I lagförslaget till en ny socialtjänstlag kan valfriheten visserligen öka för den våldsutsatta vuxna men barnets behov riskerar att, som är fallet i nuvarande lagstiftning, inte tillgodoses.

I samband med våld i nära relationer befinner sig såväl vuxna som barn i en mycket utsatt situation. Det krävs därför en noggrann konsekvensanalys vad det skulle innebära att ansvaret för utformandet av hjälpinsats och val av skyddade boende till stor del skulle läggas på den våldsutsatta vuxna. Hur detta kan påverka möjligheter att identifiera sitt eget och sina barns behov måste klargöras innan ett lagförslag kan fattas. Det går inte nog att betona att insatser för vuxna och barn som lever med våld i nära relationer är individanpassade och bör därför föregås av utredning, bedömning och beslut.

¹⁴ DS 2020:16 Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddade boende

KAPITEL 18 UTFORMNING AV INSATSER TILL ENSKILDA

17.6.8

Utredningens bedömning: Det behöver bli tydligare för enskilda, huvudmän och utförare vilka krav som ska gälla vid insatser till enskilda och vad de kraven innebär vid olika typer av insatser.

18.2

Utredningens bedömning: Alla insatser bör – oavsett om de tillhandahålls efter individuell behovsprövning eller utan föregående individuell behovsprövning – utformas så att de stärker den enskildes möjlighet till ett självständigt liv.

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 4 kap. 1 § fjärde stycket socialtjänstlagen omformuleras till att ange att insatser ska utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

18.3

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 5 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen utvidgas till att gälla alla enskilda, inte bara äldre. Således ska insatser som syftar till att tillgodose den enskildes personliga behov utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

18.4

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 5 kap. 5 § fjärde stycket socialtjänstlagen utvidgas till att gälla alla enskilda, inte bara äldre personer. Således ska den enskilde, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur insatser i boendet ska ges.

Barnafrid tillstyrker samtliga förslag men det finns en oro hos oss att socialtjänstens individfokuserade synsätt kan få konsekvenser för bedömningen av familjens behovsbörda. Det enskilda barnets behov av insats måste prövas både utifrån sin egen rätt till skydd, stöd och delaktighet som till familjens behov.

Barnafrid vill också åter igen betona att utformningen av individuella insatser kräver behovsprövning med identifiering av problem, behov, utredning och beslut.

Särskilt om barn och äldre

KAPITEL 19 FÖRTYDLIGAT BARNRÄTTSPERSPEKTIV

19.2.3

Utredningens förslag: Bestämmelsen om barnets bästa i nuvarande 1 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen omformuleras till att ange att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Det införs även en kompletterande bestämmelse som anger att vid bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter.

Barnafrid tillstyrker förslaget att alla åtgärder som rör barn ska bedömas utifrån barnets bästa. Bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter och ålder

Barnafrid menar att införandet av barnkonventionen som svensk lag är en viktig del i arbetet med att säkerställa barnrättighetsperspektivet. Beslutet att föra in ett tilläggsdirektiv om förtydligande av barn som rättighetsbärare i förslaget till en ny socialtjänstlag välkomnas. Vi förstår samtidigt de stora utmaningar som regeringen har ställts inför när en konvention med politiska förtecken ska föras in i svensk lagstiftning. Problematiken blir inte minst tydlig i samband med användningen av begreppet barnets bästa. I betänkandet fastslås att bestämmelsen om barnets bästa anpassas till barnkonventionens lydelse.

Barnafrid tillstyrker förslaget men efterfrågar samtidigt riktlinjer i hur formuleringen ”bedömningen av barnets bästa” ska tolkas och tillämpas i samband med ärenden och beslut. Betoningen på att det är själva bedömningen av barnets bästa som styr tolkningen av vad som kan ses som bäst för barnet har inte inneburit något förtydligande vid tillämpningen av begreppet. Barnafrid ser det därför som mycket viktigt att detta tydliggörs i förarbeten.

Barnafrid kan tycka det är synd att utredningen inte använts sig av den omfattande forskning som finns inom området. Den vetenskapliga debatt som pågår om barnets bästa ger en bra bild om såväl begreppet styrka som svaghet. Utifrån utredningsdirektiven om en kunskapsbaserad socialtjänst hade det varit önskvärt att utgångspunkten för bedömningen av barnets bästa måste utgå från vetenskap, beprövad erfarenhet, vuxna i barnets närhet – och naturligtvis barnets egna erfarenheter, förväntningar och önskemål.

I förslaget till en ny socialtjänstlag väljer utredningen att behålla barn och unga som målgrupp. I förslaget motiveras valet att föra in barn och unga i en egen avdelning eftersom ett förhållandevis stort antal bestämmelser berör målgruppen. En egen avdelning kan underlätta förståelsen av vilka bestämmelser som är generellt tillämpbara samtidigt som barnperspektivet tydliggörs. Det betonas att barns rättigheter även synliggörs i andra delen av lagen.

Barnafrid ser positivt på att tydliggöra bestämmelser för barn och unga på det här sättet. Samtidigt går det att föra fram samma argument som gäller de andra målgrupperna det vill säga att tydligare framhålla individperspektivet och lagens karaktär av en ramlag. Det finns också en fara i att barnrättighetsperspektivet inte säkerställs när det kommer till mer generella bestämmelser och förslag utanför den sociala barnvården. Barnafrid tillstyrker trots dessa argument förslaget att föra in den sociala barnvården inom en särskild avdelning.

Barnafrid har däremot frågetecken kring begreppen barn respektive barn och unga. Ett argument för att upphäva begreppet barn som den nuvarande socialtjänstlagen anges som ”med barn avses varje människa under 18 år.” (1 kap 2 § SoL) är att det inte finns några andra angivna åldersgränser i

socialtjänstlagen. Barnafriid kan förstå det argumentet samtidigt som det inom ramen för utredningen finns oklarheter när det är "barn", "barn och unga" eller "unga" som avses. Se vidare 25.1.1

19.3.2

Utredningens förslag: Bestämmelsen om barns rätt till information i nuvarande 11 kap. 10 § första stycket socialtjänstlagen kompletteras med en bestämmelse om att informationen ska anpassas till barnets ålder, mognad och hans eller hennes individuella förutsättningar. Den som lämnar informationen ska så långt det är möjligt försäkra sig om att barnet har förstått informationen.

Barnafriid tillstyrker förslaget men vill åberopa en fortsatt utredning gällande hur lagstiftningen gällande barnets rätt till delaktighet och rätten till information bäst kan förtydligas. Barnafriid menar också att en sådan information bör komma från barnen själva. Barn bör således bli tillfrågade i inledande skede vid ny lagstiftning gällande hur, när och på vilket sätt det önskar få information.

Barnafriid välkomnar det kompletterande förslaget om förtydligande om rätten till information. Anpassningen av informationen utifrån barnets ålder, mognad och "hans eller hennes individuella förutsättningar" ett viktigt tillägg. Barnafriid ser också positivt till utredningens resonemang kring vikten av att barn med funktionsnedsättning uppmärksammas. Varför enbart barn med funktionsnedsättning lyfts fram kan ifrågasättas. Barn med bristande språkfärdigheter och/eller barn som kommunicerar via tolk är i det här sammanhanget också viktigt att lyfta fram. Det kan också finnas skäl att fundera över användningen av "han" och "hennes". I lagtext vore det mer lämpligt att använda en mer könsneutral begreppsapparat.

Vad som ytterligare behöver förstärkas är hur rätten till information kan säkerställas, det vill säga hur bedöms om barnets rätt till information har tillgodosetts.

19.4.1

Utredningens bedömning: Om barnet väljer att inte framföra sina åsikter, ska hans eller hennes vilja i detta avseende respekteras.

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 11 kap. 10 § första stycket tredje meningen socialtjänstlagen – som anger att om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt – ska upphävas.

Barnafriid reserverar mot förslaget att upphäva bestämmelsen att barnets inställning alltid måste klargöras även om barnet själv väljer att inte vara delaktig. Vi menar att det är viktigt att innan en sådan bestämmelse införs måste säkerställandet att det är barnets egen vilja och inte förutsättningarna som styr ett sådant beslut

I nuvarande sociallagstiftning är barns rätt att framföra sina åsikter tydligt framskriven. Vidare fastställs att om barnet inte har uttryckt sin åsikt ska barnets inställning så långt som klarläggas. I det nya lagförslaget klargörs vikten av barns möjligheter till att framföra sin åsikt men där även rätten till att avstå betonas. I utredningen fastslås att barnets vilja ska respekteras och barnets inställning därmed inte behöver klargöras på annat sätt. Barnafriid menar att upphävandet av bestämmelsen är problematisk. Barnets rätt till sina egna beslut och respekten för den egna viljan är absolut. Samtidigt vet vi att barn kan ha svårt att göra sin röst hörd. Det krävs kunskap, erfarenhet och olika former av stöd, och inte minst tid för att ett barn ska våga framföra sin åsikt.

19.5.2

Utredningens förslag: Ett barn ska få höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande inför ett beslut om att inleda eller inte inleda en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd.

Barnets vårdnadshavare ska, om inte särskilda skäl talar mot det, genast underrättas om att barnet har hörts.

*Barnafrid **tillstyrker förslaget** att barn ska få höras vid förhandsbedömningar utan vårdnadshavarens samtycke och utan att denne är närvarande. Barnafrid delar också regeringens bedömning att tilldela lämplig myndighet uppdraget att fram lämpligt samtalsstöd för dessa situationer.*

Barnafrid kan konstatera att i samband med insatser ställs ibland föräldrarätten mot barnrätten. Barn över 15 år har rätt att ta del av insats med biståndsbeslut och öppenvårdsinsats utan föräldrars medgivande. Barn över 15 har också rätt att tacka nej till erbjudande om insats. Barnafrid ser positivt på att barnets rätt och ställning över tid har stärkts men menar samtidigt att även barn under 15 måste kunna få ta del av insatser utan föräldrarnas tillåtelse. Barnafrid välkomnar därför beslutet att ge Socialstyrelsen i uppdrag att lämna förslag på möjligheten att ge öppna insatser till barn och unga utan föräldrars samtycke.

Barnafrid vill dock betona att Socialtjänstens "frivillighetsprincip" och den starka föräldrarätten har negativ påverkan på barns rättigheter. Barnafrid föreslår att frågan om frivillighetsprincipen utifrån barnrättighetsperspektivet diskuteras vidare.

19.5.3

Utredningens bedömning: Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett stöd för samtal med barn utan vårdnadshavarens samtycke under en förhandsbedömning.

*Barnafrid **delar bedömningen** och betonar vikten av att barn involveras och är delaktiga i processen att ta fram ett sådan stöd.*

19.7.4

Utredningens bedömning: Det är viktigt att socialtjänsten arbetar för att det placerade barnet ges möjlighet till kontakt med föräldrar och syskon.

Utredningens förslag: Socialnämnden ska, i fråga om barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende, arbeta för att de ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående.

Socialnämnden ska, i fråga om barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende, särskilt uppmärksamma barnets eller den unges relationer till föräldrar, syskon och andra närstående.

*Barnafrid **tillstyrker förslaget**.*

Utredningen framhåller barns rätt till samhörighet med föräldrar, syskon och andra närstående. Det innebär att det barnets rätt till kontakt som står i centrum. Kontakten är alltså i första hand till för barnet och där det är barnets bästa som ska vara avgörande. För många barn och unga är det egna nätverket en viktig del i deras liv. I förslaget bör därför barnets rätt till samhörighet med sina vänner finnas med.

Barnafrid vill likt utredningen även understryka barnets rätt att neka kontakt med sina närstående och att ett nekande bör accepteras och respekteras.

Barnafrid vill även påpeka att utöver en möjlighet till kontakt med föräldrar och syskon mfl måste placerade barns rätt till sin identitet, inklusive medborgarskap, namn och släktförhållanden respekteras i enlighet med Barnkonventionen.

19.8.2

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 11 kap. 4 c § socialtjänstlagen ändras så att uppföljning av ett barns situation – när en utredning som gäller barnets behov av stöd eller skydd avslutats utan beslut om insats – i stället för efter två månader ska avslutas senast sex månader från det att utredningen har avslutats. Motsvarande ska gälla vid uppföljning av ett barns situation efter det att en placering i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende har upphört. Uppföljning av barnets situation ska då avslutas senast sex månader efter det att placeringen har upphört.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

Det är viktigt att tiden för uppföljning förlängs för att kunna följa utvecklingen och situationen för ett barn som visat sig vara i behov av samhällets skydd och stöd. Lika betydelsefullt är det att tiden för uppföljning av ett barns situation förlängs i samband med att socialnämnden i ett tidigare beslut bedömde att barnet inte hade behov av någon insats.

Barnafrid välkomnar detta förslag då utredningen fattat beslut om att barnets rätt till stöd, skydd och omvårdnad väger tyngre än vårdnadshavaren rätt till privat – och familjeliv. Barnrätten bedöms i det här sammanhanget väga tyngre än föräldrarätten. I de fall bedömningen av barnets bästa väger tyngre än barnets rätt till privat- och familjeliv måste det också anses lämpligt att kunna följa upp ungdomens situation, trots att det innebär en inskränkning av barnets bestämmelserätt.

19.9.2

Utredningens bedömning: Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att utreda behovet av och förutsättningarna för oberoende barnombud.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

Barnafrid välkomnar förslaget med att tillsätta en utredning om barnombud. Vi är mycket positiva till att den nuvarande utredningen tagit del av barn och ungdomars erfarenheter och önskemål. Barnafrid ser förslaget om att ett barnombud kan bidra och öka barns möjligheter till delaktighet och trygghet i deras kontakt med socialtjänsten. Ett liknande förslag har väckts tidigare. I en av utredningarna som behandlade våld i nära relationer lades förslag att en så kallad "barnlots" med ansvar för samordningen av insatser men också företräda barnets rättigheter skulle införas.¹⁵ Förslaget följdes inte upp. Barnafrid skulle gärna se att i nuvarande förslaget skulle även en samordnande uppgift införas i barnombudsmannens uppdrag. Barn, liksom många vuxna, behöver både kontinuitet med att få träffa samma person och få hjälp att navigera i socialtjänstens organisation och tjänster. Det är därför av största vikt att en person följer barnet genom hela handläggnings- och behandlingsprocessen från förhandsbedömning, utredning, insats till uppföljning. Barn som behöver flytta/byta kommun kan vara särskilt behov av ett sådant stöd.

Barnafrid hade också önskat att utredningen lagt förslag om inrättandet av fristående barnrättsbyråer. I utredningen görs en utmärkt presentation av barnrättsbyråer men som i betänkandet inte resulterar i någon konkret åtgärd. En barnrättsbyrå ska på uppdrag av barnet bistå med juridisk hjälp, stöd, information och kontakter. Detta har tidigare påtalats i såväl LVU-utredningen 2015 som i 2016- års Barnrättighetsutredning.¹⁶ Såsom Barnafrid tolkar saken fyller en barnombudsman och en

¹⁵ SOU 2014:49, s. 71.

¹⁶ SOU 2015:71 barn och ungas rätt vid tvångsvård och SOU 2016: 19 Barnrättighetsutredningen

barnvårdsbyrå olika behov. De ska ses som komplement till varandra och kan på intet sätt ersätta den andres uppdrag att stödja ett barns behov av samhällets stöd och hjälp.

19.10.4

Utredningens förslag: Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över bestämmelserna om gallring, i fråga om barnakter. Vid en sådan utredning bör övervägas om tiden för sekretess ska förlängas.

*Barnafrid **tillstyrker förslaget**. Barnafrid välkomnar förslaget eftersom ett barn måste, både under sin uppväxt som i vuxen ålder, kunna gå tillbaka till handlingar som låg till grund för beslut som kan ha påverkat deras barn- och ungdomstid.*

KAPITEL 20 REGLERING AV ÄLDREOMSORGEN

*Barnafrid **avhåller sig från att kommentera** detta avsnitt.*

Samverkan, ansvarsfördelning och vissa andra frågor

KAPITEL 21 SAMVERKAN MELLAN KOMMUNER

21.3.1

Utredningens förslag: Det inför en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som anger att bestämmelser om att en kommun får ingå avtal om att någon av dess uppgifter helt eller delvis ska utföras av en annan kommun eller en annan region (avtalsamverkan) finns i 9 kap. 37 § kommunallagen.

Utredningens bedömning: Möjligheten och förutsättningarna för kommuner att samarbeta och samverka har stärkts genom regleringen i 9 kap. 37 § kommunallagen.

Barnafrid **tillstyrker förslaget**.

KAPITEL 22 ANSVARFÖRDELNING

22.1.2

Utredningens bedömning: Bestämmelserna i nuvarande 2 a kap. socialtjänstlagen om ansvarsfördelning mellan kommuner utgår från vistelsekommunens ansvar, trots att vistelsekommunens ansvar i praktiken utgör ett undantag. Bestämmelsernas utformning och inbördes ordningsföljd bör ändras för att göra ansvarsfördelningen lättare att förstå.

Utredningens förslag: Den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt eller annars har sin starkaste anknytning (bosättningskommunen) ska som huvudregel vara ansvarig för insatser enligt socialtjänstlagen. Om behov av insatser uppkommer under en tillfällig vistelse i en kommun, ansvarar den kommunen (vistelsekommunen) för insatser som behövs i akuta situationer. Vistelsekommunen ansvarar även för andra insatser till den enskilde, om det inte står klart att en annan kommun är ansvarig. Bestämmelsen i nuvarande 11 kap. 4 § socialtjänstlagen omformuleras till att ange att en kommun som inlett utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd är skyldig att slutföra denna och fatta beslut i ärendet även om barnet byter kommun. Detsamma gäller om en utredning inletts och ärendet avser vård på grund av missbruk eller beroende. Den nya kommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som kan behövas för att fatta beslut i ärendet. Ansvaret att slutföra en utredning gäller dock inte om den nya kommunen samtycker till att ta över utredningen av ärendet eller om ärendet annars flyttas över.

Begreppet "vård och andra åtgärder" ersätts av "fortlöpande eller långvarigt bistånd" i nuvarande 2 a kap. 10 § socialtjänstlagen. Bestämmelsen i 3 § lagen om mottagande av asylsökande m.fl. omformuleras till att ange att när Migrationsverket anvisat en kommun ska det anses att barnet har sin starkaste anknytning till den kommunen.

*Barnafrid **tillstyrker förslaget** men betonar vikten av att lagstiftningen måste vara tydlig när det gäller ansvarsfördelningen eftersom enskilda barn annars riskerar att inte få sina behov tillgodosedda. Barnafrid vill också betona vikten av samverkan mellan kommunerna.*

22.2.1

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 2 kap. 4 § första stycket första meningen socialtjänstlagen omformuleras till att ange att kommunfullmäktige bestämmer vilken eller vilka nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter inom socialtjänsten.

Barnafrid **väljer att inte yttra sig om förslaget**.

22.2.2

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 2 kap. 4 § första stycket andra meningen socialtjänstlagen – som hänvisar till lagen om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet – upphävs.

Barnafrid väljer att inte yttra sig om förslaget.

23.3.2

Utredningens förslag: Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att göra en samlad översyn av ansvarsfördelningen mellan kommuner och regioner i fråga om missbruks- och beroendevården och behovet av eventuella förändringar i lagstiftningen på detta område.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

KAPITEL 23 FÖRHÅLLET MELLAN SOCIALTJÄNSTLAGEN OCH ANNAN LAGSTIFTNING

23.1.2

Utredningens förslag: Det införs en ny bestämmelse i socialtjänst-lagen som anger att bestämmelser om handläggning av ärenden finns i förvaltningslagen.

Det förtydligas att socialnämnden, vid handläggning av sådana ärenden där besluten kan laglighetsprövas genom att överklaga enligt 13 kap. kommunallagen, ska tillämpa bestämmelserna om remiss i förvaltningslagen.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

23.1.3

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 11 kap. 8 § andra stycket socialtjänstlagen – som föreskriver att bestämmelserna om partsinsyn och kommunikation i 10 och 25 §§ förvaltningslagen inte tillämpas i fråga om uppgifter som rör någon annan sökande i s.k. köärenden – upphävs.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

23.1.4

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 11 kap. 9 § socialtjänstlagen omformuleras till att ange att den som enligt 25 § förvaltningslagen ska underrättas och ges tillfälle att yttra sig i ett ärende som rör enskild har rätt att få företräde inför socialnämnden, om inte särskilda skäl föranleder annat. Den som ges tillfälle att yttra sig ska underrättas om sin rätt att få företräde inför nämnden.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

23.1.5

Utredningens förslag: Det införs en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som anger att socialnämnden, utöver vad som följer av 37 § andra stycket förvaltningslagen, får ändra ett beslut om fortlöpande insatser vid väsentligt ändrade förhållanden som är hänförliga till den enskilde.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

23.2.4

Utredningens förslag: Det införs en ny bestämmelse i social-tjänstlagen som förtydligar att den lagens delegationsbestämmelser har företräde framför delegationsbestämmelserna i kommunallagen. Det införs en uttrycklig rätt för socialnämnden att till utskott delegera beslutanderätt i sådana ärendetyper som räknas upp i nuvarande 10 kap. 4 § socialtjänstlagen. Bestämmelsen i nuvarande 10 kap. 5 § sjätte strecksatsen socialtjänstlagen ändras på så sätt att delegation får ske endast till utskott.

Barnafrid väljer att inte yttra sig om förslaget.

Barnafrid menar att det oftast rör sig ytterst känsliga ärenden. Det kräver en delegationsordning rörande beslutanderätt som är granskad och där en noggrann övervägning har gjorts. Barnafrid önskar därför vissa förtydligande.

23.2.5

Utredningens förslag: Möjligheten att delegera beslutanderätt till utskott utvidgas till att även omfatta ärenden som rör umgängesbegränsning eller hemlighållande av vistelseort enligt 14 § andra stycket och 31 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Barnafrid väljer att inte yttra sig om förslaget.

Barnafrid menar att det oftast rör sig ytterst känsliga ärenden. Det kräver en delegationsordning rörande beslutanderätt som är granskad och där en noggrann övervägning har gjorts. Barnafrid önskar därför vissa förtydligande.

23.2.6

Utredningen bedömning: Det behöver förtydligas att beslutande-rätt i fråga om ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga kan delegeras till utskott.

Utredningens förslag: Det införs en ny bestämmelse i nuvarande 10 kap. 4 § socialtjänstlagen som anger att socialnämnden får uppdra åt ett utskott att besluta på nämndens vägnar i ärenden som gäller ansökan om fortsatt omhändertagande enligt 9 a § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

23.2.7

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 10 kap. 4 § socialtjänstlagen som hänvisar till 6 kap. 12 a § socialtjänstlagen – där det anges att ett medgivande enligt 6 kap. 12 § socialtjänstlagen upphör att gälla om inte barnet tagits emot i sökandens vård inom tre år från det att medgivandet lämnats – upphävs.

Barnafrid tillstyrker förslaget.

KAPITEL 24 HANDLÄGGNING OCH DOKUMENTATION

Utrednings bedömning: Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att se över myndighetens föreskrifter om handläggning och dokumentation samt den handbok om handläggning och dokumentation som myndigheten ger ut. Socialstyrelsen bör säkerställa att föreskrifter och systematiska bedömningsinstrument samordnas på så sätt att en rättssäker och effektiv handläggning och dokumentation uppnås.

Barnafriad delar utredningens bedömning.

Dokumentation och handläggning som stöder ett föränderligt evidensbaserat arbetssätt är viktig för barn både ur ett barnrättsperspektiv och ett bemötandeperspektiv. Det är därför rimligt att Socialstyrelsen får det övergripande ansvaret för att uppdatera och samordna föreskrifter och systematiska bedömningsinstrument.

KAPITEL 25 ANDRA ÄNDRINGAR

25.1.1

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 1 kap. 2 § tredje stycket socialtjänstlagen – som anger att med barn avses varje människa under 18 år – upphävs.

Barnafriad tillstyrker inte beslutet.

I kapitel 19 diskuterade Barnafriad de oklarheter rörande användningen av "barn", barn och unga" och "unga" som förekommer i utredningen. Det är därför viktigt att få ett klagörande av vad som räknas som barn och unga innan förslaget om bestämmelsen om upphävandet av definitionen av barn kan tillstyrkas. Det är också viktigt att det tydliggörs om användandet av är "barn", "barn och unga" eller "unga" har en reell betydelse för sammanhanget.

25.1.2

Utredningens förslag: Bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 6 § andra stycket socialtjänstlagen – som anger att nämnden bör tillhandahålla sociala tjänster genom rådgivningsbyråer, socialcentraler och liknande, social jour eller annan därmed jämförlig verksamhet – upphävs.

Barnafriad tillstyrker inte beslutet.

I förslaget till en ny socialtjänstlag fastställs vad socialtjänsten ska göra men inte hur och vilka verksamheter som ska finnas. Barnafriad befarar att det kan innebära begränsningar för vad som kan erbjudas och det finns en oro att vissa verksamheter som kan vara kostnadskrävande ersätts med andra former av verksamheter. Barnafriad önskar därför att det skulle finnas någon form av miniminivå vad som måste finnas för att uppfylla socialtjänstens uppdrag. Den vaga formuleringen att socialtjänsten ska vara tillgänglig är inte tillräcklig skarp och tydlig för att säkerställa att våldsutsatta barn får skydd och stöd utanför kontorstid. Det är därför rimligt att den tidigare paragrafen att nämnden bör tillhandahålla vissa sociala tjänster, exempelvis socialjour kvarstår.

Övrigt

KAPITEL 26 IKRAFTTRÄDANDE OCH ÖVERGÅNGSBESTÄMMELSER

Barnafrid avhåller sig från att kommentera detta avsnitt.

KAPITEL 27 KONSEKVENSER AV FÖRSLAGEN

Utredningen lämnar fyra större förslag som ska lägga grunden för en hållbar socialtjänst

- Förebyggande perspektiv i vilken ingår lätt tillgänglig.
- Övergripande planering i vilken ingår samhällsplanering och planering av insatser.
- En kunskapsbaserad socialtjänst i vilken ingår vetenskap och beprövad erfarenhet, systematisk uppföljning och nationell statistik.
- Insatser utan föregående individuell behovsprövning.

Barnafrid menar att samtliga förslag är framåtsyftande och kan ses som viktiga för ett fortsatt utvecklande av en framtida socialtjänst som ska vara väl fungerande och anpassad för rådande samhällsförhållande. Direktivens snäva fokus på lagstiftning och krav på förslag som inte ska vara kostnadsdrivande och ambitionshöjande har dessvärre inneburit lagförslag som inte tagit hänsyn till socialtjänstens förutsättningar och villkor.

Barnafrid välkomnar utredningens förslag som förtydligar och säkerställer ett barnrättighetsperspektiv som bör få positiva konsekvenser för den sociala barnvården. Det är en bra början men ännu återstår mycket utvecklings- och förändringsarbete. Avsaknaden av ett helhetsperspektiv där barnrättighetsperspektivet genomsyrar hela socialtjänsten saknas fortfarande. Även djupare konsekvensanalys av kostnader som nya lagen kan innebära för kommuner och myndigheter måste genomföras.

Sammanfattningsvis, bedömer Barnafrid att nuvarande förslag om en ny socialtjänstlag måste konsekvensgranskas utifrån ett barnrättighetsperspektiv. Det krävs också ytterligare bearbetning för att kunna säkerställa att det är bedömningen av barnets bästa som ligger till grund för beslut och insatser inom socialtjänsten.

KAPITEL 28 FÖRFATTNINGSKOMMENTARER

Barnafrid avhåller sig från att kommentera detta avsnitt.